

kasság, hogy alkotmányos szabadságunkat elnyomott jogainkat visszaszerezzük s az alkotmányos szabad nemzeti élettel megkezdhesük az önmunkasságot nemzeti életünk szellemi, anyagi mezején, hol kétségen kívül egyik legfőbb célunk keli lenni, az emberbaráti, emberszereteti-humán eszmék megvalósítása, példányképp állván előttünk más szabad alkotmányos életű nemzetek követésre méltó munkássága, hol egymást érték a humán intézetek felállítására, szegények intézete, árva gyermekek menháza, kórházak s más hasznos intézetek gyors létesítése. E példák hazaszerte viszhangra találtak s egymásután létesülhet a balatoni szeretetház, a kolera-inséges árvák menháza, a kolozvári árva leánynevelő-intézet és más számos asy-luma a szegény és szenvedő emberi osztály befogadására.

Minden municipium az ujonnan visszaállított alkotmányos rendszerben az önmunkásságra van hivatva, mely által a megye jóléte, anyagi, mint szellemi tekintetben fölvirágozhat. E munkakörben első helyen áll a gazdaság emelése, az ipar és kereskedelem fölvirágoztatása, személy- és vagyonbátorság biztonsa, az egyesek és község javát szívén hordó jó közigazgatás, hitel emelése, az anyagi erők tömörítése, jó közlekedési utvonalak fenntartása, hogy ezek által emelkedjék az egyesek vagyoni állása s ez által az áldozatkészség a nevelési és humán intézetek létesítésére. E magas-tos eszmék létesítése legfőbb munkaköre a parlamentaris törvényhozással egyesített municipiumok. Vajha minden vármegye képviselő testülete fel tudna emelkezni hivatásának e magas színvonalára!

Nézzük meg magunkat e tükörben, mélyen láthatjuk-e munkásságunk e fényes oldalát? Fáj-dalom, csak homályosan és részszert. Mert Háromszék t. képviselőtestülete a visszaállított alkotmányos életben nem dicsekedhetik ily munkabefolyással, élettörténetét nem dicsóítí ily jótékony humán intézetek létesítésének dicsóságát. Mi Háromszék képviselőtestülete igen sokat beszélünk, igen keveset teszünk. Tudunk beszélni többet tán mint a mennyt kellene, t e n i ezután tanulunk meg. Tudunk menydörgő orációkat tartani, hibáztatván a kormányt, alsípánt, főispánt, miért nem tesznek meg minden szükséges hetykettünk s ma-gunk nem vetjük a szükséges munkára kezünket. Tudunk hibáztatni, kárhoztatni, minden erőköt ráfordítani a főispánok megbuktatására, elannyira, hogy egy élces ember méltán nevezé az illetékes felsőbb körökben Háromszék "főispán-képző intézetnek"; de az egyesített akaratu békés munkára nem sokan tudunk tömörülni, nem sokan gondolnak arra a kérdésre feleletet adni: "mi lesz a szegény árva fiukból?" Mert a központban lévő egyetlen humán intézet is az abszolút korszak munkásságának kiereszkolt eredménye.

Pedig mily szépen venné ki magát, ha a t. képviselő testület munkássága által a vármegye házáit körülvenné egyfelől a már munkába vett fonoda, mely százaknak adna kenyeret, másfelől egy központi szegények menháza, hogy Háromszék szegényere ne legyen oly sűrű az utcai koldulás, és másfelől ha feleletet adnának a tisztelt gróf ama kérdésére: mi lesz a szegény árva fiuból? mily szép, mily fenséges, mily magasatos lenne, ha Háromszék vármegye t. képviselő testülete így szólhatna: ime, munkásságom, áldozatkészségem után itt van a vármegye háza mellett ez új intézet, mely kebelébe fogadja a szegény elhagyott árva fiut, hol kap kenyeret, ruházatot, nevelést s így hasznos értelmes, jeles polgárrá növekedhetik fel; nem hanyódik házról házra, míg vagy az erkölcselenség posványába süllyed, vagy a börtönt lakóit szaporítja, vagy a nyomor és inség sulya alatt időnap előtt gazdagítja a sivatag temetőt nemzeti létszámunk nagy kárára.

Ezért tisztelettel teszem a t. képviselő bizton-ság előtt az indítványt: Saját önmunkásságunk és áldozatkészségünkön kifolyólag állítsunk Sepsiszentgyörgyre a füzeretet háza t Háromszék vármegyéknél után hanyódo és kóborló árva gyermekaink befogadására.

Ez indítványomra első sorban hívom fel köz-szeretetlen álló, ifju erővel, munkabíró főispánunk beces figyelmet, ki fölemelkedett magas műveltsége, fölfelé és lefelé egyaránt ismert befolyása által első sorban van hivatva e szép és magasatos ügy élére állva, azt rövid idő alatt létesíteni, hogy ez intézet létesítésének dicsőségét sugárolja körül a szeretve tisztelt Pócsa főispán nevet. Egy ily intézet létesítése inkább biztosítja a halhatatlanságot, mint a monumentalis márványoszlopot.

Másodszorban ez indítványomra felhívom Sepsiszentgyörgy és vidék tisztelt hölgykoszorujának — élükön a méltóságos főispánné urasszonyának — beces figyelmet. A mi körül a női szívós, kitarító akarattal egyesül, annak létele biztosítja van s így ha a t. hölgykoszoru a nevezett tisztelt urnó vezérlete alatt ez eszmét kedveli, fölkarolja: nincs okom benne kételkedni, hogy ez ige rövid idő alatt testté válik.

És harmadszorban melegen ajánlom e tisztán emberi érzésből szakadó indítványomat a t. képviselő testület beces figyelmébe a legszebb emlékoszlopot emelni a hat évi cyclus alatt az intézet létesítésévé.

A mikéntet s ennek módozatát a kivitelre nézve nem szándékom tárgyalni, ezt egészen az illetőkre bízom, kik ez indítványt életrevalónak tartják s annak kivitelére egyesülnek. De hogy

azon vád reám ne essék, hogy csak beszélék: éa a képviselő testület tagjai között anyagilag legsze-gényebb képviselő ezen intézet létesítésére ezen-nel 25 frt alapítvánnyal meg is kezdem az alá-íratni, mely alapítványnak 8% kamatját mindaddig fizetni ígérkezem, a mint az intézet létesül, míg az alapítványi összeget befizethetem.

Adja az önmunkásság felélesztendő szelleme, hogy e kamatfizetést már a folyó évben megkez-dhessem!

K.-Vásárhelyt, 1878. évi januárhó 14.

Egy képviselő.

A székelyhuszár lóbeszerzési alap fel-szólamlási bizottsága ülése.

A volt székely huszárcsaládok lóbeszerzési alapjára vonatkozólag tegnap, január 18-án tartott ülést a felszólamlási bizottság kormánybiztos mélt. Szentiványi Gyula ur elnöklete alatt.

A folyó hó 6-án e tárgyban Gidófalván az I. századhoz tartozott családok tagjai által tartott gyűlés következtében természetes volt több joga-sultaknak kíváncsi megjelenése ez alkalommal s a gidófalvi gyűlés által választott 5 tagu küldöttség Bakcsi Ferenc orsz. képviselő ur vezetésé alatt meg is jelent a kormánybiztos ur előtt és előter-jeszett neki küldőinek abbéli ohaját, hogy ezen ügy feletti tárgyalások mihamarább befeje-zet t e n ének, hogy a családok jogos tulajdonaihoz juthatnának.

Kormánybiztos ur kijelenti, miszerint ezen ügynek hosszabb időt igénybe vevő természeté ab-ban rejlik, hogy valóban annyi száz családnak eze-rekre menő tagjait jogosultságok szerint számba venni és közöttök az arányt megállapítani nem ke-vés feladat; de — bár sokan annak lehetőségében kételkedtek — jelenben egy pár eseten kívül a jogosult családok és azok tagjai meg vannak álla-pítva s a felszólamlási bizottságot azért nem lehet összehívni, mert a kiegészítésekre kiküldött felszólamlási esetek I. fokbani ellátása csak a mult de-cember havában végeztek véglegesen be s még jelenben is vannak III. foku ellátás alatti függő ügyek, azonban most már semmi nagyobb nehé-zség nem forogván fenn, a végmegoldás a legköze-lebbi időben bekövetkezik.

A küldöttség tudomásul vevén kormánybiztos ur nyilatkozatát s bizalmát fejezvéen ki jogosult re-ményeiknek mihamarábbi teljesülése iránt, szívél-yes bucsuval távozott el.

Ez után kezdetét vevé a felszólamlási bizott-ság ülése, melynek tagjai ifj. Kovács Károly biz.jegyzőn kívül mind jelen voltak, kinek teendőit a megyei főjegyző volt szíves elvállalni. A felszólamlási esetek egyen kívül, melyben a szükséges kihallgatást folyó hó 21-én eszközölni az illető elő-adó bizatot meg, mind ellátatták és az így kiiga-zított névsoroknak számbavételére a részesedési arányok átvizsgálására s végleges megállapítására, továbbá a lóbeszerzési alap adóseveleinek átadása és ve-ésére a volt megyei tisztí ügyész úrtól a jelenleghez egy bizottság nevezetett ki kormány-biztos ur elnöklete alatt, melynek tagjai: tisztí ügyész Kelemen Lajos, főszámvévo Csabai László, Ferenc György és Szolga Gábor. A kiküldött bi-zottság munkálatait még az nap délután meg is kezdette s beterjesztendő a folyó hó 30-ra kitűzött bizottsági ülésben.

Pár hétté tehát s valószínű fog a volt székely huszárcsaládok lóbeszerzési alapjának kioszthatása iránt táplált remény s ha sokaknak a nyerendő összeghez kötött reménye nem is fog tán valósu-lni, azt hisszük, hogy ezen, annyi vitára alkalmat szolgáltatott ügynek befejezése a törvényhatóság társadalmi életében az egyetértést fogja előmoz-dítani.

X. X.

Természettudomány és társadalom.

III.

A természettudományok gyors fejlődése hozta magával, hogy a metaphisicai eszmék mind inkább kezdenek leszorulni a térről s ezen eszmékért harcolók lassanként kezdenek visszavonulni megron-gált bástyáik mögé, vagy átszökni az ellenség táborába. Ma már afféle elavult kovás puskákkal harcba menni nem lehet, s a ki még is elmer in-dulni, az biztos lehet a vereség felől.

Az igazság keresésének és felderítésének esz-meje biztos uton halad s diadalmaskodni fog azon eszméken, melyek az embert rendeltetésétől eltéríték. Ma már azon physikai alapokból, melyeket a természettudományok építettek az emberiség, a tár-sadalom számára, tudjuk, hogy az embernek a lel-kieken kívül még más kötelességei is vannak maga iránt. Tudjuk, hogy az ember nem a természet ura, hanem alá van vetve a természet titkos törvényeinek épen úgy, mint akármely más teremtmény s szabad akarata csak látszólagos és tüneményeszerű valami. Mint Buckle mondja, annyira alá vagyunk vetve a természet törvényeinek, hogy az ebből folyó események szabályszerűségéből mindig előre meglehet mondani a társadalom bizonyos osztályainak cselekményeit. E szabálysze-rűséget ó statisciai adatokban mutatja ki. Pl. a belgiumi házassulók koráról adott táblázatban lát-szik, hogy 1841—1865-ig öt évi időközben mily szabályszerűséggel jelenik meg azon hat-hat egyén,

n kik 30—45 év közt levén 60, vagy több éves nőt vettek feleségül és azon egy, vagy két egyén, a ki 30, vagy ennél kevesebb év mellett hasonlókép 60, vagy több évessel nősült. Quetelet "társadalmi természettanában" hasonlókép a számokból indul ki, és azon következtetésre jut, hogy minden cselekményünk a physikai világ kifolyása s ezen számtani adatok javitják meg a régi eszméket és új színben tüntetik fel a társadalmi törvényeket, és hogy a physikai iránynak a társadalmi élet veze-tésére hivatása és jogosultsága van.

A moraltudományok a társadalom átalakítására nézve keveset tehetnek, minthogy a cselekmények azon okszerűségét, mely a physikai világban ural-kodik, ignorálni látszanak. A szabad akarat eszméje megakasztja itt a számítást.

Még egyszer visszatérve azon nézetekre, melyeket a humanismus emberei táplálnak a természet-tudományok iránt, értem az ezek útján elért anyagi sikert, állithatom, hogy a természetudományok mindig büszkesége maradt az, hogy a nemzetek iparának anyagi jólétének fejlesztésére nagyban be-folytak. Az orvosi tudományok, bányászat, közleke-dési eszközök, földmívelés, csak érnek valamit s dispu-táljuk ezt az emberiségétől, kérdem, vajjon boldogabb lesz-e? Vajjon fogja-e az Ilyés hollója táplálni? Nem repülnek-e a természettudományok ellenségei is, valahányszor veszély fenyegeti őket e tudomány védszárnyai alá. Am vessék meg a természettudo-mányok által elért hasznot a szellemi semmiért futkározó idealisták: akkor tapasztalni fogják az általuk hirdetet tanok értéktelenségét.

A természettudományi ismeretek terjesztése és mivélése tette hatalmasá Angliát, ez alkotta meg azon erős társadalmat, melyre mi csak bámulva tekinthetünk. Nem országuk fekvésében rejlik nagyságuk, hanem épen ezen tudományok ápolá-sában. Más államok is, pl. Törökország dicseked-hetnek országuk szépsége és tenger melletti fekvé-sével, de a hol a természet szépségei iránti szelle-mi érzület nincs meg, ott az orthodox eszmékhez való ragaszkodás csak tespedést és hanyatlást szül-het. Németország egységét a mechanikai és termé-zettudományi ismeretek felkarolásának köszönheti és az e irányban megindult szellemi mozgalom a nagyságot biztosítani is fogja számára.

Még a mi kormányunk is a real tudományok szellemi és anyagi értékének valódiságától áthatva figyelmet kezdett fordítani ezen tudományokra, legalább ezt mutatják a sok real, gazdasági és ipariskolák s azon 4000 forint, melyet az ország természeti viszonyainak kutatására becsét évenként a term. tud. társulat rendelkezése alá.

A természettudományok népszerűsítése körül Anglia és Németország tettek legtöbbet, ezt legin-kább bizonyítja mindkét államban az az erős pol-gárság, melyet e tudományok teremtek. A porosz és angol katona physicai és technici ismereteinél fogva mindig győzedelmesen fog visszatérni az irtó harcokból s inkább kiállja a háboru veszé-lyeit, mint Európának bármely katonasága. Az utolsó porosz-francia háboru után tűnt ki legjob-ban azon szellemi fenség és kitarás, mellyel a porosz katona a francia felett rendelkezik. Azon francia tudósok, kik a háboru eseményeit utólagos-on bírálgtatták, mindnyájan megegyeztek abban, hogy a porosz katona physikai és élettani ismereteinél fogva, könnyebben segethet magán és tartó-sabb a harcra mint a francia katona. Pedig fran-ciaországban is vannak és voltak hatalmas mivélői a természettudományoknak, de ott még nem győ-zedelmeskedhettek annyira a vallásos eszmében, mint a protestans Németország vagy Angliában, melyeknek már vallásos hitében a haladás eszméje van letéve. A königráti vereséget Ausztriának a porosz fegyverek jósága idézte elő Tehát mecha-niai ismeretekben való haladás győzedelmeskedett rajtuk. A háboru kimenetelre mindig a természettudományi ismeretek mennyiségétől tételzetetik fel. És én azt hiszem, hogy a háboru még is csak va-lami az emberiség történetében.

Arra kell tehát törekednünk, hogy a tudomány közös birtokká váljék és pedig mindenestre az okszerű nevelés által. Be kell hozni a társada-lomba az exact tudományok iránt való szeretetet, de azt oly módszerrel, hogy ki ezekről hall, az soha skeptikusná ne válhasson. Virchow szerint minden embernek annyira kellene neveltetnie, hogy képes legyen belátni azt, hogy azon kérdések, melyeket a physica fűrkész, helyesen vannak fölitéve. Ennek megvalósítása azonban igen sok nehézségbebe üt-közik, azon hagyományos képzetekhez való ragasz-kodás miatt, mely még ma is igen sokakat távol tart a természet igazságainak megismerésétől.

Az ember természetében rejlik az, hogy bi-zonyos eszmékhez, melyekhez gyermekkor óta hozzászokott, erősen ragaszkodik és e miatt ítélte más dolgokról ferde és egyoldalú lesz. Főleg az első benyomások azok, melyek kihatnak egy egész életre s gátolják lépnek fel ott, hol igazságot kei-lene keresni, és azután elfogulatlanul bírálni. Ehez teljesen hasonló a társadalom. Még mindig a mult idők eszményképe s gondolkozás módja legeg-szezei előtt és irtózik azon eszmék elfogadása és megvalósításától, melyeket méltán lehet e szá-zad uralkodó eszméinek tartani, értem a természet-tudományok felvirágozásának eszméjét.

Minden ember csak akkor fogta fel hivatá-sát és az élet becsét, ha szigoruan alkalmazkodik azon törvényekhez, mely a természet által az ő és a körülötte levők számára elő van írva, ha nem rajong oly eszmékért, melyek valódiságot kifür-